
Архітектурний центр Івано-Франківська, як комплекс культових споруд

Богдан Корольчук

Кафедра архітектури та будівництва, Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID 0009-0008-2741-850X

Олег Стисло

Кафедра архітектури та будівництва, Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID 0009-0006-0567-8453

Сергій Шевчук

Кафедра архітектури та будівництва, Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»,
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID 0009-0007-5347-3951

Для цитування цієї статті:

Корольчук Богдан, Стисло Олег, Шевчук Сергій. Архітектурний центр Івано-Франківська, як комплекс культових споруд. International Science Journal of Engineering & Agriculture. Vol. 4, No. 2, 2025, pp. 1-12. doi: 10.46299/j.isjea.20250402.01.

Надійшла до редакції: 08 лютого 2025 р.; **Схвалено:** 10 березня 2025 р.;

Опубліковано: 01 квітня 2025 р.

Анотація: У статті досліджено архітектурний центр Івано-Франківська як просторово-історичне утворення, що сформувалося внаслідок багатоконфесійного та багатонаціонального розвитку міста. Проведений аналіз культових споруд центральної частини міста дозволяє розкрити їхню роль як носіїв історико-культурної пам'яті та символів духовного життя громади. Вивчено стилістичні особливості основних архітектурних об'єктів, що поєднують у собі елементи готики, бароко, класицизму та модерну. Особливу увагу приділено архітектурному значенню Колегіального костелу Пресвятої Диви Марії, Архікатедрального собору Святого Воскресіння, Свято-Покровського собору (Вірменської церкви) та синагоги Темпл, які формують унікальний культурний ансамбль міста. Дослідження сучасного стану збереження пам'яток виявило низку проблем, пов'язаних із недостатнім фінансуванням реставраційних заходів, дефіцитом кваліфікованих фахівців та впливом зовнішніх факторів. Розроблено рекомендації щодо забезпечення довгострокового збереження автентичності об'єктів через впровадження комплексного підходу до реставрації та інтеграції культових споруд у сучасну міську структуру. Обґрунтовано необхідність застосування системного моніторингу технічного стану архітектурних пам'яток та впровадження регіональних програм підтримки культурної спадщини. Результати дослідження є основою для подальшого аналізу впливу поліконфесійної архітектури на соціальний та просторовий розвиток Івано-Франківська. Важливим напрямом подальших досліджень є вивчення міжконфесійного впливу на архітектурну стилістику та просторову організацію міста. Доведено, що інтеграція історичної архітектури у сучасне середовище сприятиме гармонійному розвитку міста, зберігаючи його культурно-історичну ідентичність. Збереження і розвиток архітектурного центру міста є важливими аспектами сталого урбаністичного розвитку, що забезпечують культурну спадкоємність та збереження ідентичності міського середовища.

Ключові слова: культові споруди, Івано-Франківськ, архітектурний об'єкт, архітектурний комплекс, архітектурний ансамбль, собор, нематеріальна спадщина.

1. Вступ

Івано-Франківськ, як поліконфесійне місто з багатою історією релігійного співіснування, демонструє унікальне поєднання культурних та духовних традицій, що втілилися в архітектурному вигляді його центральної частини. Комплекс культових споруд у центрі міста, сформований під впливом різних релігійних громад і конфесій, є важливим прикладом багатопланового розвитку архітектури, що охоплює різні стилі та епохи. Вже впродовж століть духовні центри Івано-Франківська виконували не лише релігійну функцію, але й стали невід'ємною частиною міського середовища, символами його ідентичності та культурної спадщини. Історична практика співіснування різних релігійних громад в Івано-Франківську сприяла формуванню унікального архітектурного ансамблю, в якому органічно поєдналися риси готики, бароко, класицизму та модерну.

У наш час ці споруди стали візитівкою міста, привертаючи увагу дослідників, архітекторів і туристів, що підкреслює їх важливість як об'єкта наукових студій. Актуальність теми дослідження обумовлена не лише історичною цінністю цих архітектурних пам'яток, а й нагальною потребою розробки рекомендацій з їх реставрації, консервації та адаптації до сучасних потреб. Збереження та відновлення культових споруд є важливим завданням у контексті збереження міської ідентичності та гармонійного розвитку історичного середовища. Дослідження архітектурного комплексу дозволить глибше зрозуміти специфіку багатоконфесійної архітектурної практики та її вплив на формування культурного обличчя міста. У контексті сучасних викликів, пов'язаних із деградацією матеріальної спадщини, це дослідження має стати основою для вироблення рекомендацій щодо реставрації, підтримання автентичності та інтеграції культурної спадщини в розвиток міського простору. Таким чином, комплексний підхід до вивчення та збереження цих об'єктів є важливою складовою сталого розвитку культурної спадщини Івано-Франківська.

Суспільна актуальність збереження культових споруд також обумовлена їхнім значенням як об'єктів релігійної, культурної та соціальної комунікації. У межах сучасних тенденцій урбанізації дослідження цих пам'яток дозволяє зберегти культурну пам'ять та посилити зв'язок між історичними й сучасними прошарками міського населення. Особливе значення має збереження унікальних храмів і синагог для формування національної та місцевої ідентичності, що особливо актуально в умовах глобалізаційних процесів і культурних змін. Дослідження архітектурних комплексів допоможе розкрити механізми адаптації історичних об'єктів до нових суспільних потреб без втрати їх автентичності та духовної цінності. Завдяки розробці відповідних реставраційних заходів ці об'єкти можуть стати важливим ресурсом для розвитку культурного туризму, що матиме позитивний вплив на економіку міста.

2. Об'єкті предмет дослідження

Об'єкт дослідження: архітектурний центр Івано-Франківська як просторово-історичне утворення, що включає комплекс культових споруд різних конфесій та архітектурних стилів.

Предмет дослідження: архітектурні особливості, стилістичні характеристики, історико-культурна цінність та сучасний стан збереження культових споруд у центральній частині Івано-Франківська.

3. Мета та задачі дослідження

Ключова мета дослідження полягає у виявленні архітектурних та стилістичних особливостей комплексу культових споруд центральної частини Івано-Франківська, визначенні їхньої історико-культурної цінності та розробки рекомендацій стосовно їх збереження, реставрації та адаптації до сучасних умов.

Досягнення мети можливе за умови виконання декількох наукових завдань, зокрема:

- проаналізувати історичні передумови формування поліконфесійного архітектурного комплексу Івано-Франківська та його вплив на міський простір;
 - дослідити стилістичні особливості культових споруд, їхній зв'язок із різними архітектурними напрямами та конфесійними традиціями;
 - оцінити сучасний стан збереження культових споруд та виявити проблеми, пов'язані з їхньою реставрацією та консервацією;
- розробити рекомендації щодо реставрації, підтримання автентичності та інтеграції архітектурної спадщини в сучасну структуру міста.

4. Аналіз літератури

На жаль, на сьогодні відсутні фахові наукові публікації, які характеризують архітектурні особливості культових споруд Івано-Франківська. Наразі окремі відомості містяться в історичних чи культурологічних дослідженнях. Так, для прикладу Н. Бабій (2004) досліджує просторову організацію костелів у бароковій архітектурі Прикарпаття, аналізуючи її художньо-композиційні та сакральні особливості [1]. У цій роботі містяться окремі відомості й про культові об'єкти Івано-Франківська.

Стилістичні особливості українського бароко XVII–XVIII століть, в тому числі й на прикладі культових споруд Івано-Франківська, описує В.Вечерський (2009) [3].

Найбільш комплексною за змістом є робота Т.Маланюк (2014) в якій деталізується розвиток барокового стилю в сакральній архітектурі Прикарпаття, досліджуючи його специфіку в другій половині XVII – 70-х роках XVIII ст.

У публікації Л.Ілина та О.Каленюк (2024) аналізується правовий статус Івано-Франківська (Станиславова) XIX – початку XX ст., висвітлюються особливості правового устрою та адміністративного управління того часу, зокрема вплив процесу перетворення міста в повітовий центр на розвиток архітектури [5].

У колективній праці українських та польських науковців А.Павловської, Т.Козловського, П.Бігая, О.Івашка та ін на конкретних прикладах деталізовано проблему збереження, захисту та реставрації об'єктів культурної спадщини і музейних колекцій в умовах війни, акцентуючи увагу на викликах та можливих рішеннях у кризових ситуаціях [15].

Узагальнюючою працею в якій розкривається процес будівництва і розвитку Катедрального собору Воскресіння Христового в Івано-Франківську – Станиславіві є монографія М.Вуянко [4]. Аналогічно, окремі історичні особливості розвитку Івано-Франківська в XIX ст., зокрема процес будівництва культових споруд і мієнаціональні взаємини, висвітлено в дисертаційній роботі В.Лотоцького [6].

Аналіз теоретичної бази дослідження дозволяє констатувати, що проблема дослідження культових споруд Івано-Франківська є актуальною, як з наукової так і суспільної точки зору.

5. Методи досліджень

Основним методом дослідження є історико-архітектурний аналіз, що передбачає вивчення розвитку культових споруд у хронологічному та стилістичному аспектах на основі історичних джерел. Метод польових досліджень включає огляд та фіксацію архітектурних об'єктів безпосередньо на місцевості з метою виявлення стану збереженості та автентичних елементів.

Графічний метод дозволяє проводити фіксацію просторової організації об'єктів через створення планів, фасадів та інших креслень, необхідних для аналізу архітектурних рішень. Порівняльний метод використовується для співставлення архітектурних рис споруд Івано-Франківська з аналогічними культовими комплексами інших міст з метою виявлення унікальних і спільних ознак. Метод стилістичного аналізу дозволяє визначити вплив різних архітектурних напрямів і художніх течій на формування зовнішнього та внутрішнього вигляду споруд. Крім того, застосовується метод реставраційного аналізу, що дозволяє оцінити попередні втручання в структуру споруд та розробити рекомендації для їх консервації та реставрації.

6. Результати досліджень

Архітектурний центр Івано-Франківська характеризується унікальним поєднанням культових споруд різних конфесій, які стали символами поліконфесійного співіснування та духовної спадщини міста. Так, найстарішою культовою спорудою міста є Колегіальний костел Пресвятої Діви Марії. Одним із найвизначніших духовних осередків є греко-католицький собор Святого Воскресіння, побудований у стилі бароко, що відіграє ключову роль у релігійному житті громади та є важливим архітектурним надбанням міста. Православний кафедральний собор Покрови Пресвятої Богородиці або так звана «Вірменська церква», зведена у XVIII столітті, є прикладом поєднання готичних та барокових елементів, що відображає вплив вірменської діаспори на архітектуру Івано-Франківська. Унікальність цієї церкви полягає в її адаптації до місцевого архітектурного середовища, що робить її значущою не лише як культову споруду, а й як історико-культурний об'єкт. Важливе місце в архітектурному ансамблі міста займають синагоги, що свідчать про історичну присутність єврейської громади та її внесок у розвиток міської культури. Серед них особливо виділяється синагога Темпл, побудована в стилі історизму з орієнтальними елементами, яка сьогодні потребує комплексної реставрації. Ці культові споруди не лише відображають архітектурну різноманітність, але й є символами релігійного діалогу та багатокультурної ідентичності міста. Їх збереження та відновлення є важливим завданням для забезпечення культурної спадкоємності та сталого розвитку Івано-Франківська. Комплексний аналіз цих об'єктів дозволяє виявити історичні зв'язки між конфесіями та оцінити їхній вплив на формування сучасного міського середовища.

Таке багатоманіття культових споруд обумовлюється насамперед історичними умовами розвитку міста, як поліконфесійного і багатонаціонального поселення в якому компактно проживали, євреї, поляки, німці, українці, вірмени і навіть караїми. В різний історичний період відсоткове співвідношення між цими етнічними групами було різним. Аналіз історичних передумов формування поліконфесійного архітектурного комплексу Івано-Франківська дозволяє глибше зрозуміти процеси інтеграції різних релігійних спільнот у розвиток міського простору. Місто, засноване в XVII столітті як стратегічно важливий центр Станіславівської фортеці, з самого початку було поліетнічним та поліконфесійним, що зумовило появу релігійних споруд різних конфесій.

На кінець XIX – початок XX ст. абсолютну більшість міських мешканців складали євреї – 50%; поляки – 30% та українці – 20% [6, с. 32]. Акцент уваги саме на XIX столітті важливе з огляду на те, що Івано-Франківськ, в той час Станіславів, у 1866 році отримав статус повітового міста [5, с. 66], що сприяло збільшенню міського бюджету і як наслідок – фінансування будівництва нових чи відновлення старих архітектурних пам'яток.

Кожна з релігійних громад не лише будувала власні храми, а й формувала навколо них соціальну інфраструктуру, яка включала школи, бібліотеки та культурні центри. Важливим аспектом стало те, що релігійна терпимість, характерна для міста, сприяла мирному співіснуванню конфесій та взаємному збагаченню архітектурних стилів. Ця багат шаровість

простору, сформована культовими спорудами, зберігає історичну пам'ять та є символом культурної спадкоємності.

Вплив поліконфесійного комплексу на міський простір проявляється через домінуючу роль культових споруд у загальній композиції міста та їх функціональне значення в соціальному житті громади. Окрім релігійної функції, вони відігравали роль культурних центрів, що об'єднували різні спільноти. У сучасному міському середовищі ці споруди є важливими орієнтирами та туристичними об'єктами, які визначають архітектурне обличчя міста.

На нашу думку, при характеристиці культових споруд Івано-Франківська, доцільно звернути увагу на чотирьох архітектурних об'єктах, які формують своєрідний «духовний квадрат» (Рис. 1.).

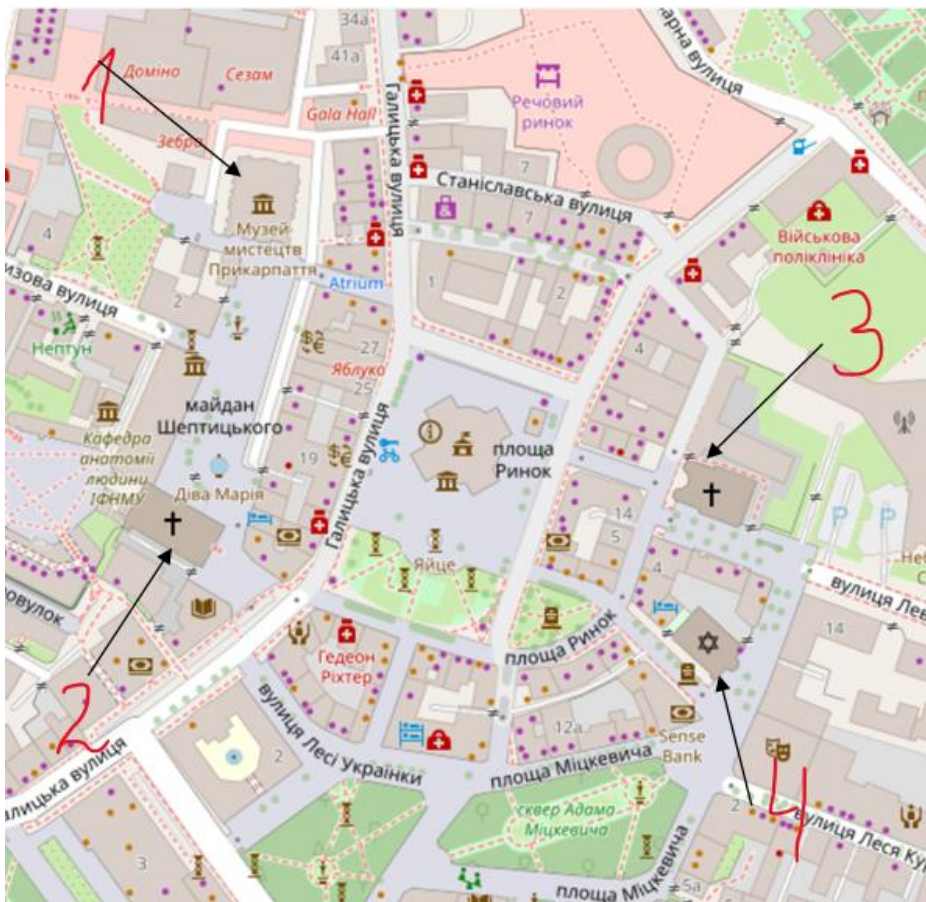

Рис. 1. Карта центральної частини Івано-Франківська: 1 – Колегіальний костел Пресвятої Діви Марії; 2 – Архікатедральний собор Святого Воскресіння; 3 – Свято-покровський катедральний собор (Вірменська церква); 4 – синагога Темпл.

Характеризуючи процес створення кожного з них, слід констатувати, що Колегіальний костел Пресвятої Діви Марії в Івано-Франківську є однією з найважливіших архітектурних пам'яток міста, що відображає складний процес формування його сакрального простору та культурного середовища. Цей бароковий храм виконував роль родинної усипальниці Потоцьких, засновників Станіславівської фортеці, і належить до рідкісного типу хрестово-купольних тринавних костелів французької архітектурної школи XVII століття. Першопочатково костел був дерев'яним, але з 1670 року розпочалося будівництво мурованої споруди під керівництвом інженерів-фортифікаторів Ф. Корассіні та К. Беное. [14, s. 63].

Над проектом працювали відомі французькі архітектори Франсуа Корассіні та Кароль Бенуа, які створили тринавну базиліку з трансептом, що відзначається домінуванням барокового стилю з елементами ренесансного оздоблення.

Основне будівництво було завершено в 1703 році, результатом чого став тринальний костел із трансептом у стилі бароко. Архітектурна композиція фасаду вирізняється бароковим фронтоном, симетричними баштами та використанням доричних і корінфських ордерів. Поземний план костелу базується на прямокутнику з вписаним латинським хрестом, утвореним перетином головної нави та трансепту, з розташованими поруч службовими приміщеннями — захрестією та ризницею. Центральна частина споруди увінчана мурованою банею, що спирається на підпружні арки та трикутні паруси [7, с. 54].

Протягом XVII-XVIII століть костел поступово доповнювався боковими вівтарями, декоративною ліпниною та скульптурами Матвія Полейовського, що остаточно закріпило його як визначний взірець барокової архітектури [1, с. 313]. Особливе значення костел мав для польської громади міста, оскільки виконував не лише сакральну функцію, але й був місцем поховання членів родини Потоцьких, що свідчить про його роль як сімейної усипальниці.

Інтер'єр костелу вирізняється багатством декоративного оздоблення: різьблені дерев'яні та мармурові вівтарі XVIII століття доповнювалися настінними розписами, створеними Еразмом Фабіанським у 1877 році. Розписи виконані в техніці сухої фрески та відзначаються використанням алегоричних і символічних мотивів. У вівтарній частині декоративні тканини замінили фрескові розписи після похорону Ю. Потоцького у 1751 році, який був одним із фундаторів храму. Настінні розписи містять євангельські сюжети та орнаментальні композиції, що збагачують простір релігійними образами. Підкупольний простір прикрашений півпостаями євангелістів, а купол – зображеннями апостолів і пророків у медальйонах. Усе оздоблення костелу поєднує декоративні елементи стилю бароко, такі як картуші, гірлянди й акантові пагони. У 1883 році, з нагоди 200-річчя битви під Віднем, у костелі встановили дві меморіальні дошки з білого мармуру на честь Станіслава Потоцького, проте українська дошка була знищена у 1933 році. У 2013 році меморіальну дошку було відновлено за проектом місцевого скульптора В. Довбенюка, що символічно відображає значення пам'ятки для сучасної історичної пам'яті міста.

Після Другої світової війни храм втратив свою сакральну функцію і був перетворений на музей, що зберігає пам'ятки сакрального мистецтва регіону. Сьогодні костел залишається важливою архітектурною пам'яткою, яка вимагає подальшого дослідження та реставрації для збереження його автентичності та культурної цінності.

Якщо говорити про Архікатедральний собор Святого Воскресіння, то початок його будівництва датується 1720 роком [4, с. 32]. За задумом це мав бути єзуїтський костел, кошти на спорудження якого давала родина Потоцьких. Архітектурний стиль храму відносять до австро-баварського бароко, що відзначається складною пластичною обробкою фасадів, багатим внутрішнім оздобленням та гармонійними пропорціями будівлі.

Перші богослужіння в новозбудованому храмі виявили конструкційні недоліки – на стінах з'явилися тріщини, і їй довелося частково розбирати та заново укріплювати основу. Це призвело до демонтажу храму в 1752 році. Вже наступного року розпочалося нове будівництво, яке тривало десять років [7, с. 51]. Керівництво процесом здійснював інженер-фортифікатор магнат Станіслав Потоцький, відомий також роботами в Кам'янці-Подільському та Ченстохові. Будівництво супроводжував архітектор Х. Дальке, який вдосконалював місцеву фортифікацію.

Кафедральний собор, завершений у 1763 році, став прикладом архітектури австробаварської школи з бароковими рисами. Вежі собору, після ремонту, отримали шатрові завершення, характерні для гуцульської дерев'яної архітектури. Під час реконструкції, що тривала з 1885 до 1927 року, собор було повністю оновлено. В оформленні інтер'єру взяли участь видатні митці, серед яких Юліуш Макаревич, Модест Сосенко та Антон Монастирський.

Іконостас храму, створений у стилі бароко та рококо, вражає своєю деталізацією, позолоченим різьбленням і живописним оформленням. Він має складну конструкцію, що включає кілька горизонтальних ярусів, доповнених бічними вівтарями. Найбільш

витонченими елементами є царські врата, прикрашені ажурним різьбленням і традиційними християнськими мотивами. Вони поєднують в собі багатий декор та символічне значення, відображаючи високу майстерність творців. Загальний стиль інтер'єру собору поєднує класицизм, ренесанс і бароко, що надає просторовим рішенням гармонійності та величі.

Після ліквідації ордену єзуїтів у 1773 році храм почав виконувати функцію гарнізонного костелу, а з 1849 року став осередком української греко-католицької громади [2, с. 31].

Катедральний Собор Воскресіння Господнього являє собою класичну трьохнаву базилику з невеликим притвором та двома триступінчатими шатровими вежами, які є унікальними за своїми формами та силуетом в українській храмовій архітектурі. Протягом XIX-XX століть собор зазнавав реставраційних робіт, зокрема після Першої світової війни, коли барокові шоломи на вежах були замінені стрімкими шатроподібними куполами за проектом архітектора Івана Левинського.

Головний фасад собору прикрашений пілястрами та нішами, де у 1997 році були встановлені скульптури блаженної княгині Ольги та рівноапостольного князя Володимира, хрестителів України. В одній із ніш розташований горельєф митрополита Андрея Шептицького, який у 1899–1901 роках виконував обов'язки Станіславівського єпископа [7, с. 53].

Куполи даху, у 2003 році було вкрито міддю і вони стали унікальним елементом української архітектури, що не має аналогів. Фасад собору прикрашають скульптури та горельєфи видатних діячів української церковної історії, що підкреслюють історико-культурне значення цієї архітектурної пам'ятки.

У 1763 році в Івано-Франківську було споруджено Свято-покровський катедральний собор, який у більше відомий під назвою «Вірменська церква» [8, с. 51]. Собор був споруджений в бароковому стилі, що поєднав вишукані архітектурні форми з розкішними декоративними елементами. Будівництво тривало 15 років, і одним із основних джерел фінансування виступала єврейська громада міста, яка щорічно вносила 1000 злотих [7, с. 50]. Проте брак коштів відчувався навіть після завершення основних робіт, через що до 1800 року храм залишався без зовнішньої штукатурки. Інтер'єр храму прикрасили розписи відомого польського художника Яна Солецького, серед яких до нашого часу збереглися композиції «Акафист Богородиці» та «Вознесіння» [3, с. 201]. Скульптурні роботи виконав Матвій Полейовський, учень видатного скульптора Йоана-Георга Пінзеля, що додало храму особливого художнього значення.

Наприкінці XVIII століття вірменська громада Станіславова пережила суттєві зміни, викликані масовою еміграцією до Угорщини, що значно скоротило кількість місцевих вірмен. Через скорочення чисельності прихожан храм опинився в занедбаному стані й потребував термінової реставрації, що призвело до його закриття на 15 років у 1811 році. Часткове відновлення храму стало можливим завдяки зусиллям пароха Антонія Борковського, який використав кошти із вкладу вірменського братства святого Григорія в львівському банку.

У 1868 році храм постраждав під час «Мармулядової пожежі», а під час реконструкції 1870 року його архітектурний вигляд зазнав певних змін. Під час реставрації зовнішність храму змінилася: висота бокових веж зменшилася, форма куполів була змінена, а сигнатурку прибрали.

У роки Першої світової війни храм зазнав серйозних пошкоджень через артилерійський обстріл, оскільки став місцем розташування російської батареї. У міжвоєнний період парох Францішек Комусевич домогся визнання храму історично-культурною пам'яткою та отримання коштів на його реставрацію, що відбулося за активної участі архітектора Станіслава Трелі. Значною подією в історії храму стала урочиста коронація Чудотворної ікони Божої Матері у 1937 році, на якій були присутні представники кількох конфесій та високі духовні особи. Після Другої світової війни багато полонізованих вірмен та поляків виїхали до Польщі, а Чудотворну ікону перевезли до Гданська, що залишило храм у Станіславові спустошеним. У радянські часи сакральна споруда використовувалася для світських потреб:

спершу як художня майстерня, потім як музей релігії та атеїзму, де експонувалися знаряддя катувань [11, с. 325].

У 1990 році храму було повернено релігійний статус, і він перейшов до Української Автокефальної Православної Церкви, після чого його назвали Покровським собором. Завдяки реставраційним роботам, проведеним з 2008 по 2011 роки, собор отримав оновлений фасад та величний зовнішній вигляд, що поєднує елементи італійського бароко з автентичними архітектурними деталями минулих епох.

З огляду на домінування серед жителів Івано-Франківська євреїв, поява їхньої культової споруди була питанням часу. Темпль у Івано-Франківську був збудований за ініціативи членів «Спілки прогресу», які у 1887 році створили комітет з будівництва під керівництвом Олександра Віттеля та Еліаса Фішера [9, с. 74]. У 1888 році було отримано ділянку землі, а 20 червня 1895 року рабин Ісак Горовиць урочисто заклав перший камінь. Проект будівлі розробив віденський архітектор Вільгельм Штясни, і вже 4 вересня 1899 року відбулося урочисте відкриття споруди за участі міської влади та громади. Синагога виконана в мавританському стилі з елементами неоренесансу, що проявляється у використанні багатой орнаменталії, аркових отворів та декоративних веж. Вхід у будівлю був розташований із західного боку, ведучи через хол до просторої головної зали, оточеної трьома галереями для жінок, загальна кількість сидячих місць становила 300. У східній стіні знаходилася апсида, де розміщувався старовинний мавританський Арон Га-кодеш, а на кутах будівлі були чотири вежі, оздоблені зірками Давида [11]. Попри значні пошкодження під час Першої та Другої світових війн, будівля була кілька разів відновлена і частково передана юдейській громаді в 1990-х роках, що свідчить про її важливу історико-культурну роль у місті.

Якщо оцінювати сучасний стан збереження культових споруд, то слід констатувати, що згадані нами чотири об'єкти перебувають у задовільному стані завдяки реставраційним заходам та адаптації до сучасних потреб. Однак деякі з них потребують додаткової уваги та ресурсів для збереження їхньої історичної та архітектурної цінності. З метою покращення ситуації, Івано-Франківська обласна рада затвердила регіональну цільову програму «Духовне життя» на 2022–2026 роки, яка передбачає заходи зі збереження та належного використання культових споруд, а також охорону пам'яток архітектури та мистецтва [10].

Програма спрямована на недопущення дій, що можуть призвести до втрати цих об'єктів культурної спадщини. В умовах сьогодення, ключовою перешкодою до збереження та реставрації архітектурних пам'яток є воєнні дії. В Україні, внаслідок обстрілу пошкоджено більше 300 архітектурних об'єктів, які мають історичну і культурну цінність [15, с. 20]. Позитивно, що культурні об'єкти Івано-Франківська уникли такої участі, але в цих умовах основною проблемою, пов'язаною з їх реставрацією є обмежене фінансування, що ускладнює проведення повномасштабних і якісних реставраційних робіт. Важливим викликом залишається дефіцит кваліфікованих фахівців із реставрації, особливо у сфері збереження складних декоративних елементів та автентичних матеріалів. Нерідко реставраційні роботи проводяться із застосуванням неналежних або сучасних матеріалів, які не відповідають оригінальним технікам та можуть призводити до руйнації архітектурних пам'яток [13, с. 50]. Відсутність системного моніторингу технічного стану споруд призводить до несвоєчасного виявлення проблем, таких як пошкодження фундаментів або тріщини в стінах. Додатковою проблемою є недостатній захист об'єктів від зовнішніх факторів, включаючи вологість, перепади температури та пожежі, що загрожують їх довговічності та автентичності.

Збереження культурних пам'яток Івано-Франківська, зокрема соборів, храмів та Темпля, є одним із пріоритетних напрямів розвитку міста в контексті охорони історико-культурної спадщини. Необхідно запровадити комплексну програму реставрації пам'яток архітектури, що передбачатиме не лише технічне відновлення будівель, а й збереження їх автентичності. Важливим кроком є створення інтерактивного реєстру пам'яток міста з інформацією про їхній стан, історичну цінність і проведені реставраційні роботи, що дозволить ефективніше планувати заходи з охорони спадщини. У співпраці з місцевими та міжнародними фондами

доцільно залучати фінансування на реставраційні проекти, особливо щодо об'єктів, які перебувають у критичному стані, таких як Темпль. Слід розробити туристичні маршрути, що включають відвідування соборів та інших значущих пам'яток, аби популяризувати культурну спадщину міста серед відвідувачів і сприяти розвитку туризму. Варто також посилити нагляд за станом пам'яток з боку місцевих органів влади та залучити громадські організації до контролю за дотриманням правил збереження історичних об'єктів. Пропонується впровадження освітніх програм і культурних заходів, які висвітлюватимуть значення храмів та синагог для формування історичного обличчя міста та його розвитку. Для захисту пам'яток від пошкоджень та руйнування слід розробити та впровадити сучасні технології моніторингу їхнього технічного стану. Додатково необхідно створити реставраційно-навчальні центри, де фахівці могли б опановувати методи збереження сакральних об'єктів із використанням новітніх підходів. Реставраційні роботи мають виконуватися з урахуванням архітектурних і художніх особливостей кожної пам'ятки, зокрема унікальних елементів барокової архітектури соборів і декоративних компонентів Темпля. З метою забезпечення безперервності охорони культурних об'єктів доцільно створити окремий фонд фінансування реставраційних заходів, що наповнюватиметься як за рахунок державних, так і приватних джерел. Загалом, реалізація комплексних заходів дозволить не лише зберегти історичні споруди міста, а й зробити їх важливою складовою культурного, освітнього та туристичного потенціалу Івано-Франківська.

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Вважаємо за доцільність виокремити чотири напрямки в межах яких можуть відбуватися подальші дослідження комплексу культових споруд Івано-Франківська, як пам'яток архітектури, зокрема:

- 1) подальші дослідження можуть зосередитися на розробці конкретних методик реставрації архітектурних споруд Івано-Франківська з урахуванням їх автентичних матеріалів і технік будівництва;
- 2) перспективним напрямом є глибший аналіз впливу поліконфесійної архітектури на сучасний міський простір та можливості її інтеграції в сучасні архітектурні рішення;
- 3) доцільно провести порівняльний аналіз архітектурних комплексів Івано-Франківська з подібними об'єктами в інших поліконфесійних містах для виявлення універсальних і унікальних рис;
- 4) важливим буде вивчення механізмів фінансування та організаційних моделей, які можуть бути використані для сталого розвитку, реставрації та підтримання культових споруд в умовах сучасних викликів.

8. Висновки

Архітектурний центр Івано-Франківська, як комплекс культових споруд, є унікальним просторово-історичним феноменом, що відображає тривалий процес багатоконфесійного та багатонаціонального розвитку міського середовища. Проведений аналіз засвідчує, що поліконфесійний характер міста обумовив формування гармонійної архітектурної композиції, в якій взаємодіють готичні, барокові, класицистичні та модерністські елементи. Особливе значення мають культові споруди як символи історичної пам'яті, що є носіями духовної, культурної та архітектурної спадщини. Виявлено, що збереження автентичності цих об'єктів потребує впровадження комплексних реставраційних заходів, орієнтованих на мінімізацію втручань та збереження оригінальних матеріалів. Дослідження підтверджує, що культові споруди міста, крім релігійної функції, мали значний вплив на формування соціальної інфраструктури та загальної просторової організації міста. Визначено ключові проблеми сучасного стану збереження архітектурних пам'яток, серед яких обмежене фінансування та брак кваліфікованих реставраторів, що вимагає розробки ефективних управлінських і

технологічних рішень. Належна інтеграція культових споруд у сучасну міську структуру можлива завдяки створенню системи постійного моніторингу технічного стану об'єктів і впровадженню регіональних програм їх підтримки. Таким чином, дослідження архітектурного центру Івано-Франківська слугує основою для подальшої розробки науково обґрунтованих підходів до збереження та розвитку архітектурної спадщини в умовах сучасних урбаністичних викликів.

Важливо враховувати, що збереження культових споруд сприяє не лише підтримці історичної цінності, а й підсилює туристичну привабливість міста, що може забезпечити додаткове фінансування реставраційних проєктів. Комплексна реставрація повинна передбачати адаптацію об'єктів до сучасних функцій, зокрема культурних, освітніх та туристичних. Додатковий акцент слід зробити на залученні місцевих громад до процесу збереження та популяризації пам'яток, що посилить суспільну підтримку відповідних ініціатив. Впровадження міжнародного досвіду з реставрації культурних об'єктів дозволить використовувати інноваційні підходи до захисту історичних споруд, зокрема цифрове 3D-моделювання та безконтактний моніторинг. У результаті ефективно реалізованих заходів можна не лише забезпечити довговічність пам'яток, а й інтегрувати їх у сучасний міський простір як дієвий інструмент культурного розвитку та історичної освіти.

Список літератури:

1. Babii, N. (2004). Orhanizatsiia kostelnoho prostoru v barokovii arkhitekturi ukrainskoho Prykarpattia [Organization of Church Space in the Baroque Architecture of the Ukrainian Carpathian Region]. *Narodoznavchi zoshyty [Ethnographic notebooks]*. № 2. S. 312–319.
2. Burdulaniuk, V.M. (2004). *Istoriia Prykarpattia v khronolohii. Podii, fakty, daty [History of Prykarpattia in chronology. Events, facts, dates]*. Ivano-Frankivsk. 50 s.
3. Vecherskyi, V. (2009). *Osoblyvosti styliu baroko v arkhitekturi Ukrainy XVII–XVIII stolit [Features of the Baroque Style in the Architecture of Ukraine of the XVII-XVIII Centuries]*. *Ukrainske mystetstvoznavstvo: materialy, doslidzhennia, retsenzii [Ukrainian art history: materials, research, reviews]*. K. : IMFE im. M.T. Rylskoho NAN Ukrainy. Vyp. 9. S. 199–203.
4. Vuianko, M. (2022). *Katedralnyi sobor Voskresinnia Khrystovoho v Ivano-Frankivsku – Stanyslavovi. Druha polovyna XIX – seredyna XX st. [The Cathedral of the Resurrection of Christ in Ivano-Frankivsk-Stanyslaviv. The second half of the nineteenth and mid-twentieth centuries]*. Ivano-Frankivsk: Nova Zoria. 440 s.
5. Ilyn L. M., Kaleniuk, O. M. (2024). *Pravovyi status mist Halychyny KhIKh st. (na prykladi Stanislavova) [Legal Status of Cities of Galicia in the Nineteenth Century (on the Example of Stanislaviv)]*. *Naukovo-informatsiinyi visnyk Ivano-Frankivskoho universytetu prava imeni Korolia Danyla Halytskoho. Serii Pravo: zhurnal [Scientific and Information Bulletin of the Ivano-Frankivsk University of Law named after King Danylo Halytskyi. Series Law: Journal.]*. Ivano-Frankivsk: RVV ZVO «Universytet Korolia Danyla». N 17 (29). S. 63-68. DOI: <https://doi.org/10.33098/2078-6670.2024.17.29.63-68>
6. Lototskyi, V. (2025). *Ukrainska hromada Stanyslavova (1848–1914 rr.) [Ukrainian community of Stanislaviv (1848-1914)]*. *Dys. ... kand. ist. nauk.: 07.00.01 / Prykarpatskyi natsionalnyi universytet imeni Vasylia Stefanyka*. Ivano-Frankivsk. 246 s.
7. Malaniuk, T.Z. (2014). *Styl baroko v sakralnii arkhitekturi Prykarpattia druhoi polovyny XVII – 70-kh rr. XVIII st. [Baroque Style in the Sacred Architecture of Prykarpattia in the Second Half of the Seventeenth - 70s of the Eighteenth Century]*. *Karpatskyi kraj [Carpathian Region]*. № 1. S. 45-60.
8. *Pamiatky arkhitektury i mistobuduvannia Ivano-Frankivskoi oblasti [Monuments of architecture and urban planning of Ivano-Frankivsk region]*. *Visnyk Ivano-Frankivskoi oblasnoi rady ta Ivano-Frankivskoi oblasnoi derzhavnoi administratsii [Bulletin of Ivano-Frankivsk Regional Council and Ivano-Frankivsk Regional State Administration]*. Ivano-Frankivsk, 1999. № 17. 94 s.

9. Poliek, V. (2007). Maidanamy ta vulytsiamy Ivano-Frankivska [Through the squares and streets of Ivano-Frankivsk]. Ivano-Frankivsk : Lileia-NV. 148 s.
10. Pro rehionalnu tsilovu prohramu «Dukhovne zhyttia» na 2022-2026 roky – Ivano-Frankivska oblasna rada [On the Regional Target Program «Spiritual Life» for 2022-2026 – Ivano-Frankivsk Regional Council] Rishennia Ivano-Frankivskoi oblasnoi rady vid 10.09.2021. № 229-9/2021. URL: https://orada.if.ua/decision/229-9-2021/?utm_source=chatgpt.com.
11. Stanyslaviv – Stanislav – Ivano-Frankivsk (do 350-richchia Ivano-Frankivska) [Stanislaviv - Stanislav - Ivano-Frankivsk (to mark the 350th anniversary of Ivano-Frankivsk)] / [Kerivnyk avt. kol., hol. red. V. Velykochyi]. Ivano-Frankivsk – Lviv – Kyiv: Manuscript-Lviv, 2012. 584 s.
12. Terletska, Kh., Kosmii, M. (2022). Heneza ta peredumovy formuvannia arkhitekturnoi spadshchyny Prykarpattia [The Genesis and Prerequisites for the Formation of the Architectural Heritage of Prykarpattia]. Suchasni problemy Arkhitektury ta Mistobuduvannia [Modern Problems of Architecture and Urban Planning]. (64), 119–133. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2022.64.119-133>.
13. Chervinskyi A. I. (2012) Aktualni problemy zberezhenia ta okhorony pamiatok arkhitektury Ivano-Frankivshchyny [Actual problems of preservation and protection of architectural monuments of Ivano-Frankivsk region]. Naukovi pratsi istorychnoho fakultetu Zaporizkoho natsionalnoho universytetu [Scientific works of the Faculty of History of Zaporizhzhia National University]. Zaporizhzhia, Vyp. XXXIV. S. 48-53.
14. Baracz, S. (1858). Pamiatki miasta Stanislawowa. Lwow: W drukarni zakladu narod. im. Ossolinskich. 191 s.
15. Pawłowska, A., Pabich, M., Ivashko, O., Dmytrenko, A., Kozłowski, T., Bigaj, P. (2023). Problems of preservation, protection and restoration of cultural heritage objects and museum collections in the conditions of war. *Muzeológia a kultúrne dedičstvo*. 11. P. 17-40. DOI: 10.46284/mkd.2023.11.2.2.

The architectural center of Ivano-Frankivsk is a complex of religious buildings

Bohdan Korolchuk

Department of Architecture and Civil Engineering, King Danylo University of Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID 0009-0008-2741-850X

Oleh Styslo

Department of Architecture and Civil Engineering, King Danylo University of Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID 0009-0006-0567-8453

Sergiy Shevchuk

Department of Architecture and Civil Engineering, King Danylo University of Ivano-Frankivsk, Ukraine

ORCID 0009-0007-5347-3951

Abstract: The article examines the architectural center of Ivano-Frankivsk as a spatial and historical formation that was formed due to the city's multi-confessional and multinational development. The analysis of the religious buildings of the central part of the city reveals their role as carriers of historical and cultural memory and symbols of the community's spiritual life. The stylistic features of the leading architectural objects that combine elements of Gothic, Baroque, Classicism, and Art Nouveau are studied. Particular attention is paid to the architectural significance of the Collegiate Church of the Blessed Virgin Mary, the Cathedral of the Holy Resurrection, the Holy Protection Cathedral (Armenian Church), and the Temple Synagogue, which form a unique

cultural ensemble of the city. The current state of conservation of monuments revealed several problems related to insufficient funding for restoration activities, a shortage of qualified specialists, and the influence of external factors. Recommendations are developed to ensure the long-term preservation of the authenticity of objects by introducing an integrated approach to the restoration and integration of religious buildings into the modern urban structure. The necessity of applying systematic monitoring of the technical condition of architectural monuments and the implementation of regional programs to support cultural heritage is substantiated. The study results are the basis for further analysis of the impact of multi-confessional architecture on the social and spatial development of Ivano-Frankivsk. An important area for further research is the study of the influence of interfaith on the city's architectural style and spatial organization. It is proved that integrating historical architecture into the modern environment will contribute to the harmonious development of the town, preserving its cultural and historical identity. The preservation and development of the architectural center of the city are essential aspects of sustainable urban development that ensure cultural continuity and preservation of the identity of the urban environment.

Keywords: religious buildings, Ivano-Frankivsk, architectural object, architectural complex, architectural ensemble, cathedral, intangible heritage.
